नं. ५१०१

वाजसनेयी संहितायाः

सर्वानुक्रमणी.

श्री कात्यायनः

पत्र २६ ———— सं. ४

संहिताब्राह्मणं

ॐ मातृकामालिका

मनु
१

श्रीगणेशाय नमः ॥ मंडलं दक्षिणमक्षि हृदयं चाधिष्ठितं येन सुक्रानिय स्वं

भगवान्याज्ञवल्क्यो यतः प्राप्तवान्विवस्वतं त्रयीमर्चिष्मंतमभिध्याय माध्यंदि

नीये वाजसनेयके यजुर्वेदाम्नाये सकले सखिले सशुक्रिये ऋषिदैवतछं

दांस्यनुक्रमिष्यामो यजुषामनियताक्षरत्वा [illegible] छंदो न विद्यते द्र

ष्टार ऋषयः स्मर्तारः परमेष्ठ्यादयो देवता मंत्रांतर्गता अग्न्यादिका

हवि[illegible]ति भाजो वा मः शाखा विशाखा [illegible] प व ष कपाले धमात्र

तुखहालखा

दयश्च प्रतिमाम्नतांश्छंदांसि गायत्र्यादीन्यविदित्वा योऽधीते अनुब्रूते

जपति जुहोति यजते याजयते तस्य ब्रह्म निर्वीर्यं यातयामं भवत्यथांत

राश्वगर्तं वापद्यते स्थाणुं वर्च्छति प्रमीयते वा पापीयान् भवत्यथ विज्ञा

यैतानि योऽधीते तस्य वीर्यवदथ योऽर्थवित्तस्य वीर्यवत्तरं भवति जपि

त्वा हुत्वेष्ट्वा तत्फलेन युज्यते ॥ १ ॥ इषे त्वेत्यादि खं ब्रह्मांतं तं विवस्वा

न् पश्यत् ततः प्रतिकर्म विनियोगेन ब्राह्मणानुसारेण चर्षयो विदि

अनु० २

इ दर्शपूर्णमासमंत्राणां ... अनुक्रमः ...
अथ सर्वेषां दर्शपूर्णमासमंत्राणाम् ऋषिमाह प्रजापतेः पुत्रा

तव्याः परमेष्ठी प्राजापत्यो दर्शपूर्णमासमंत्राणामृषिर्द्देवां वा प्राजापत्या

इषेत्वा शाखानुष्टुबित्यस्या ... एवकारेण कात्यायनोक्तो विनियोगः ... इति

ऽइषेत्वो [illegible] शाखानुष्टुब्विनियोगः। कुल्पकारा ... एवमूर्जे त्वा वायवे

वायुदैवतं ... इंद्रो देवतास्य ... देव० ... वायुर्देवता ... वायु ...

वायव्यं। देवो [illegible] वः ऐंद्रं यजमानस्य शाखावसो वायव्यं द्यौर्मि

... वायुर्दे० ... देवता

तरिक्षनं उपावसो वायव्यं देवस्त्वा पयः कामधुक्षः अग्नः सावित्र्या

पुं० ... गौर्देवता ... इंद्र देवतं ... देव० ... सावि० सावित्र्या

पुरुषो ... आनीद्रस्य इंद्रविक्षो पयः ॥२॥ अग्नइन्द्रमाग्नेयं ॥ कस्त्वा

... एतेन यजुषा ... रक्षसा ...

प्रजापतिदैवतं

प्राजापत्यं ॥ कामि ... कुम्भ पवित्र ... देवरासस ... रक्षोघ्नं ॥२॥

अथ वायमर्थः ... रक्षोघ्नं दैवतेति ...

२५ दे ५८ ६ ५८: ५ व्रीहियवादयो देवता: हुत

सर्वे व्रघ्नं र क्षिप्रूर्देवीं नां विष्णुस्त्वां नउ सह विष्णा अपहंॄ रसो य

आग्नीध्रो रग्नीध्रो मौर्हं दे॰ ॥ न केवलमन्त्र किंतु सर्वत्र देवस्यत्वेति सवितृदेवतं

५ २० १८

हं तौः ह विष्णादेवस्यं त्वा सावित्रं सर्वे त्राग्नये लिंगा ते मूताय ह्वः

देवः ६ पि देवता २० देव॰ लिंगास॰ वित्रं दैवत

ऽ वि: स्व: सूर्यो दृं हंतां गहाः पृथिव्यां स्वाह व्यं प वित्रे ॥ लिं

आग्नीध्रो नं केवलं

२५ ३६ ८ आग्नीध्रोऽस्मिं पि २८ देवता:

गोक्तं सवितुर्देवी: प्रोक्षितां आपान्यमग्नये लिंगोक्तै दैव्याय आपा वित्राऽस्यां

३ १५ १३ १३ रक्षोदेवता १६ १५

णि ॥ अ॥ ॥ नीस्य दित्यां: हः स्य जिनं ॥ अवधूतं राक्षसमडिर्णो वो प्रति देवो ... कोष: कार्य

दैवते २१ पि देवता: १७ दैवतं स्रुव दैवता: मुसलदे॰ ५ १८ १८

उ मूः खलेऽ ग्नेर्हविर्हि हस्तइदमो सर्वे हवि ष्कृदेधि देवतं वाग्धे

अनु० ३

मनसिवद्यर नी देवता

[illegible] धियं यज्ञं पत्नीं कुरु छेदो वागवषि रुद्धः ध्रुवं प्रति वो हप देव० वि:

पूतमदः हतं रक्षसे वायुं वीः वो वस्तं तण्डुलाश्चैष्टिरुपवेषाः पाग

आ देव यजमानस्य ध्रुवं वसि ष्ठं लोकपालानयनेन ब्रह्माग्ने यं

धिषणासि दाषदं दिवः शम्यां धिषणां पत्नं धान्यमसि षं णा

हविर्महीनामाज्यं ॥४॥ संवपामि हविः ॥ समापः आपं जनयन्ते

सदं हविरिषे त्वाज्यं घर्मोसि पक्षं पुरोडाशः चित्तायच यां णी शिव०

इदमग्नेः। इदमं० अंतमं० घर्मो० उरु० आग्निष्ठ० देवस्वा० मो नेः। ॥३॥

यो अस्मानित्यत्र दर्वि रूप ब्रह्म हः १

दिता० एके चित्तोद्वितं एकतः कमेण्ण ददइंद्रस्य स्पर्शः पृथिविविवेदिं विधानसावित्रमपा

रसमररो ज्यासुरं इद्रस्य स्तवेदिर्गायत्रेण त्रा णि वैष्ण वानि सुक्ष्मात्र याण्णं

वेदिः पुरा घर्षशं सो पश्य च्वां इमसी त्रिष्टुभं प्रोक्षणीः प्रेषो द्विषतंआ

नि वारिकमं निशितः स्क वो निशिता स्कगदित्यै विष्णोर्यो कमन्डे त्रया

ओ द० सवितुः णां माज्यं सवितुरापं तेजोसि धामाज्यं ॥पा॥ ह्व क्रा सीधमावदिर्बर्हि

लिंगा तेः यदित्या आपं विष्णोः प्रास्तरं मलणं मदसं वदिंमु वपतये चीण्या ।

प्रोक्षणी यस्य प्रैषस्य प्रैषा देवता तस्या अं वोधा ना देवं सनीये वाण्णां ह्रोयं उ आनि वार साध कौ लिंगा दस्य स्फोटेन

अनु०
४

दीधीपातोबरह: पाणो ब्रह:　३२　४२　अभिपादल वाद तिब्रूह:
इंद्रस्य० मित्रा०
३६　यजुषां　देवता०　ऋषिं　५।　२४
ग्नेयानितां धर्वं यां पारं परिधयो वीतिहोत्रं विश्वावसुराग्नेयीगायत्री॥
यजुः ५।　१५　आहवनीयाग्नि　इंद्रवा०　देवता
समिदाग्नेय॥स्यस्त्वालिंगो॥सवितुर्विधृतीरुगणंत्र दसमा त्वा प्रास्त·
१५　५।　१३　प्रस्तरदेवता०
तिम्रोपि द्वावि शात्यक्षरा। यजुषा।
रेघृताच्यसित्रयाणां जुहूपारं बा:॥मएजियएहविध्वाव्यसदन्या
१२　२५　६
हिमां वेक्षवेव्याग्नेवाजजिदाग्नेयं नमोदेव॥स्वधापित्र्य॥सुयमेस्
५।　५　देवा देवता ५　२१
इंद्रं　११　२१　५।　३५८　६　५।　३६　५।
चावे धृणा वेक्षवं वसुमतीमाग्नेयमितएंद्र॥संज्योतिषाज्यंमयीदमा शिव०
दे.व०　लोलिंगादिंडोमघवाम्रा। यजुद्रं। द्या वापृथिव्या　देवता।　ब्राह्मणा:कृत्वं　अंप्रतिष्ठां तं　२
श्री:प्रतिग्रहणमुपहूताद्यावापृथिव्यां॥६॥ ब्रह्मत्वं प्रतिष्ठांतं। ब्रह　॥८॥
अत्रदास्यवरस्वेन: प्रपी॰ आत्री: प्रतिग्रहतेप्रार्थ्यतियेनतदाश्री: प्रतिगृहणापणो बरह: देवस्यत्वेत्यारभ्यांप्रतिष्ठेसंत
देवस्यत्वेतिप्राग्कां प्रतिग्रहणामितपंचासिरादेदीयार्के: प्रथमस्यसजुषा: प्रथिवी दे॰ द्वितीयस्य द्यो: प्रथम २१२१

प्रथमस्य बृहतः यस्तो व्यहतः २ पूर्वयोर्द्वयोरिंद्राग्नी दे० पूर्वयोरग्नी० अन्त्र०

१ कादशमान अंगिरसः पुत्रो बृहस्पतिः १ प्रजापतिर्देवः ॥ आग्नीध्रो ९ आग्नीध्रो ० इंद्रः ० इंद्राग्नी २ प्रथमः पादः ७ द्वितीयः ११ तृतीयः ७ चतु० ७ ते

स्य प्रष्टकश्च ॥ २ अत्र पादानियमः । तेनेयमार्षी बृहती । न चतुर्थे बृहतीति । अपादक्रमेण ॥ २ नेयमार्ष्यनुष्टुप्पादानामनियताक्षरत्वानियमा२ २ पादानुष्टुब्बृहती २

विश्वेदेवा दे०

स्पतिरांगिरसोऽपश्यदग्नेष्ठाप्राशित्रमेतं त्वे वैश्वदेवमेवातनुष्टुब्धा [illegible]ः ०

ग्नेऽयमग्ने वाजजिद्दाग्नेयमग्निधाम योऽश्वं चारि लिंगोक्तानि वसुभ्यस्त्वया

णां परिधयः संजानाथां वृंतु प्रास्तरं मरुतां कपिष्टे हंती प्रास्तरीमत्स्यः पा

दश्चाग्नेयो यं परिधिं देवल्ल्याग्नेयी त्रिष्टुबंतं विराड्रूपां यजुरंतामग्नेः प्रि

यं यजुः संस्रवभागाः सामस्तुभ्यो वैश्वदेवी त्रिष्टुबंतं यजुरंतां संस्रवाहा

वाड्यजुर्घृतावीस्कन्नवौ यज्ञनमः श्र घेयं वमान्हे विरं द्वाल्ल वान्यानां

यज्ञनमस्येति पंचार्षिपामंत्रः । पंचार्षिपाक्तिपस्या सा पंचार्षिपः । केन पंचार्षिपदम् इत्यत आह ॥ किं तद्यजुरित्यपेक्षा

यजुरंते यस्याः सा यजुरंता [illegible] एकादश्यर्थः ॥१

अनु०

५

तर्वानितिपं वार्षं यो यज्ञो देवतानि दक्षायो गार्हपत्योग्नये दक्षिणाग्निः सर

स्वत्यै लिंगोक्तो वेदोसि वेदोद वामनसं स्पृतिर्वात देवत्यो विराजः सं बर्हि

लिंगोक्तो त्रिष्टुब् विराड्रूपाकः स्वा प्राजापत्यः रक्षसाः राक्षसं सं ॥ अथ

याजमानः स्वं वर्च्चसा त्वाष्ट्री त्रिष्टुब् विविविष्णुस्त्रीणि वैष्णवान्यस्मात्

गोस्यैन्द्र मिरंगन्म देवः सं ज्योतिषाहवनीयः स्वयंभूः सूर्यस्यासो

सूर्यदेवते ॥ रे अग्ने गृहपते गार्हपत्यः सूर्यस्यासौ रसमग्न इदं मोग्नये ॥ ५ ॥ पितृय

शिव०

॥५॥

समाप्तो दर्शपौर्णमासो पितृयज्ञमंत्रा उच्यंते पितृयज्ञशब्देन तत्संबंधा लक्ष्यंते ॥ स्वाहाकारश्च गता स्वाहाकारस्याग्नि देवेभ्यो वा ... प्रदानार्थ ...
कुर्वन् ॥ वसद्भ्यः ... स्वाहाकार... वादे देवेभ्यो ॥ १

प्रजापति ऋषिः

देवदेवते ॥ देवेभ्यः स्वाहाकारश्च ते

त्रः प्रजापतेरार्षं ॥ अग्नये सोमाय द्वे देवेभ्यः स्वाहाकारश्च तेरपहता असु

देव० एकोना १८ एतेदसुरकी

सुरं यरूपाणि कव्यवाहनोऽग्निस्त्रिष्टुब्बे आमीमदंत पित्र्ये नमो वः बर्हिं

पितृदे० एकोना

गाः कानि परं पित्र्यौ आधत्त पित्र्या गायत्र्यूर्जं मोपी विराट् ॥ ७ ॥ अग्न्या

प्रजापति ऋषिः ॥ अर्षं ॥ वैकल्पी कानेष्टी नाहः समि० सु स० ते ला० उप० सामिधः

धेयं प्रजापतेरार्षं ॥ देवानामग्नेर्गार्घ्यणं तासमिधाग्नेः पंक्तश्च तस्त्वोगा

गाधा ऋषयः समिधाग्निं ॥ ऋषिः ॥ ऋषिः

यत्र्यः सं निधा विरूपं आंगिरसं सुसमिद्धाय वसुश्च तस्त्वामरद्वा

जो नर्हुवः स्वस्ति स्वाम हा व्याहृतयोग्निवायुसूर्य देवत्याः क्रमेण दो

तत्र परे पित्र्ये इति परयोः पित्र्यत्वादिमानि पित्र्याणि ... तीति प्रतीयते ॥ तेन रसः ... स्वधा ... मन्त्र...

एवं ... विकल्पो ... अग्न्या ...

अनु० ६

रिवंयजमानाशीर्लिंगोक्तदेवतायगो॥ सार्पराज्ञ्यस्त्वेगायत्र्योग्निःपराव

ररूपेण देवता॥१०॥ अग्निहोत्रंप्रजापतेरार्षं॥ अग्निर्ज्योतिःसप्त

लिंगोक्तादेवतागायत्र्याद्याद्याःपंवैकपदा अग्निर्वेर्चोद्वेतश्चापश्य

त्सार्पराज्ञीवंलक्ष्वंलकि॥११॥ यजमानाग्न्युपस्थानंवृहद्देवानामार्षं॥

उपप्रयंतइत्यनुवाकआद्येद्व्याग्नेय्योगायत्र्योवुपवत्स्यांगातेमो

राहूगणांमधुछन्दस्त्र्योविरूपश्चाग्नेयोमरद्वाजऐंद्राग्नीत्रिष्टुभमयंते

शिवं ॥६॥

आग्नेयीमित्यनुवर्त्तते

भरतपुत्रौ देवश्रवा देववातौ॥

ऋषी ६६ | ऽ। ग्नेयी | एकोन.

देवश्रवा देववातश्च भारतावाग्नेयीमनुष्टुभमन्त्यमिह द्वामदेवो जगती

मस्य प्र नो मन्वत्स्यारोगव्यं वाग्नेयी वा पथ्या देवत्यां वा गायत्री तन्रूपा

आग्नेयानीधाना आग्नेयी महापंक्तिस्त्र्यवसाना॥१२॥ विश्वावसो

रात्रिदेवत्यमृषयोऽपश्यन्त्यसंत्वामाग्नेयमन्त्यस्त्वैव तीः सं हित

तिष्ठी गोगव्या आन्वृप त्वाग्नेयं च वंगायत्रं मधुच्छंदा वैश्वामित्रो अग्ने त्वं

व तस्याविपदा आग्नेयी बंधुः सुबंधुः श्रुतबंधुर्विप्रबंधुरेकैक

एकैकस्याभ्यत्यारथम

अनु०
७

यमेयजुषः योर्देवा० मानः अग्निराध्यतिर्देवता
१४
शं इडे काम्या गव्यसोमानं ब्राह्मणस्पत्यं त्रृवं गायत्रं ब्रह्मणस्पतिर्मेधातिथि
नहि ते० तेहिपु० वरुणाएतः सत्यधृतिः
थिर्वीमहि त्रीण्णां सत्यधृति वारुणिरादित्यदेवतं त्रृचं गायत्रं पथिस्वस्त्य
तनुपथ्या बृहती लक्षणं नास्तितस्मात् नुष्टुब्बृहती येव पथ्या बृहती नस्मात् पथ्या बृहती च नुष्टुबृहती येतयोरभेदः
यनं कदाचनेन्द्रीपथ्या बृहतीमधक्छंदास्तत्सवितुर्विश्वामित्रः सावि
सवितुर्दे०
त्रीं गायत्रीं परितेवामदेवं आग्नेयीमनिरुक्तां गायत्रीं ॥१३॥ क्षुल्लकोप
मु० ऽसुरिः संज्ञा ऋषिः गार्ह० आ० रु० त्र्यवृष देवताप्रवासंकवि ध्यासः ऽदित्यत्र्यषिः
स्थानमासुरेः राषैः ॥ भूर्भुवः स्वः प्रवैस्थानमागतोपस्थानं चादित्यस्यो प्रवासादाग
स्योपस्थानं
ऽपेन पैगाहपत्यः शान्त्यां हवनीयो थैये दक्षिणाग्निरागत्वां हवनीयेनु शि०व०
पथ्यार्द्धर्वैश्वदेवं ततौ० त्रा० ॥७॥
अन्ये ८४

पर्योर्षं मग्निरेत्वा हार्यपत्यनोनुष्टुब्॥ हास्मा त्रिष्टुब्विराड्रूपापेपामनुष्टुब्बृहद्गता महा

द्वितीयश्चन्यंकुसारिणी गृहमेत्या घासिनः षडष्टकावा महापंक्तिः एकाधिः वास्तुदेवता।

ष्टुब्वयमग्निर्न्यंकुसारिणी बृहतीगार्हपंक्तिः स्थ्यवसानांतिस्त्रोपि वास्तव्यीः

चातुर्मास्यं ... नतमंत्रात्लक्ष्यंते

र्घांशुर्बार्हस्पत्यः॥८४॥ चातुर्मास्यानि प्रजापतेरार्षं॥ त्र घासिनोमारु

मध्यमरुतदश्च्यां ... पंचमंप

तीगायत्रीयद्धोममारुत्यनुष्टुब्निरुक्तामाप्णेगमस्त्रैंद्रामारुती विराज

नपुंसकनि ... देहिः

मक्रेननिरुक्ताग्नेय्यनुष्टुब्ववास्थयज्ञदैवतं पूर्णादर्विद्वैर्घ्योलेवामैं

पंचमपादि पंचपदा

द्यावनुष्टुमावसं द्वेगातमैंद्र्योपंक्तीमनोनुमानसंतत्वं बंधुर्गोपत्रं

अस्याः विनियोगः ...

वयंसौ ... गायत्रीबंधुरेषतेद्वेरौद्र्यवरुद्रंचतस्त्रोरौद्र्यएंकापंक्तिः

आनः पुनः मनोदेवतं १२

अवरुद्रैः रौद्र्यावकापंक्तिरिति नाध्यपरः॥ त्र दोस्त्रारापंक्तिरिति नाध्यपरो॥ द्विमिरयमानुष्टुब्निवीत

उ नरस्या स्कप्रजा पितिरेवा। प्र नूनं ...विज्ञाय स्तन्नो ऽगावद्धी ...या।

रपराक कुश्वं बकं द्वे अनुष्टुभौ पूर्वस्यां वसिष्ठ ए ते [illegible] द्वौ ऽद्य ऽग्नस्मार पंक्तिः

स्त्र्यायु रवैनायएन्तुक्षिर्हैयजमानाशिष ऽं शिवानामक्षौरं निवर्त्तयामि

लिंगोक्त देवतमाशीः प्रायं॥१५॥ अग्निष्टोमः प्रजापतेरार्षं॥ एदं द्वे अत्य

शीत्यवसानेश्या द्यावर्द्धचौ देवयजन देवत्या विमापं ... ष घे कुशतरुण ऽं

स्वधितेक्षौरमापो अस्मानापंदीक्षातपसोर्वोसोमं हीनां नवनीतंह

त्वस्यां जनंचिस्यतिर्द्वे प्राजापत्ये देवो मा सावित्रमावौ द्वे व्यनुष्टुबाशीः

शिव॰

देवदेवत्या

॥८॥

स्वाहेति पृथग्यजुषः दैवलौकिक

ऽ। स्त्रीरूपा। ऽ सो॰ द्यावा॰ वाना। यजुषां। दे॰ मेधा॰ दीक्षा॰ सर॰ यजुषां॰ ॐ संज्ञको नाम अपद्यावापृथिव्यं तिदवतेस्यार्थः। नार्द॰ हृदस्य

स्वाहा यज्ञं चतुर्णां यज्ञं आकूत्यै चतुर्णामोद्भम ण्णनाम ग्निरापो देवी

इति ते कादशाकेति यह ला। दशा का स्त्रयो विराडेकादशाकावा। रूपि॰

लिंगोक्तदेवता विराट् ॥१६॥ विश्वो देवस्य स्वस्त्यात्रेयः। सावित्री

माऽ छुना म॥त्र॥ २४ । हंकुलाजिन देवता । मा॰ कु॰ ३५ सिऽ

मनुष्टुमनष्टवसाम याः हंसा जिनेशर्मा सिंहस्सा जिनमृगस्या गिरा।

यजुः ॥ १ ॥ २२ । देव॥ १ । दृ

भि दृष्टं मे स्वलं सामस्य नीविर्वि द्वावीसं इन्द्रस्य स्तुस स्याः ह्रस्व

॥ २२ । ॥ २४ । ॥ ३२ । । २८ ।

विषाणा कुयेस्व दंडो व्रतं यज्ञो दे वी वीर्ये देवं वा वाचा वा स्मात्

३ । मा॰ऽ मा॰ऽ ॥ ६६ ॥ ऽ।

वैप्राणेदानौ चक्षुः श्रोत्रमध्यात्ममग्निर्मित्रा वरुणौ वादित्यो वि

देवा इत्यस्य मंत्रस्याध्यात्मं आत्मनि अधिकृत्यात्मनि विषयस्वशरीरेवाक्॰ मंत्रदेवतान
याः विदेवतं देवतास्वधिकृत्य यदेवता [illegible] तदेव कृतिः। इमे वै प्राणा मना॰॥१॥

अनु०
९

इयमार्षीजगतीब्राह्मणामन्त्रियताक्रस्वाद

छन्दोना

स्वदेवा अग्निदैवतं ॥ आद्यां आपो जगतीयं ते लोष्टमपो मह्वे रथ्यो लोष्टम
ग्न त्वं मा अग्ने छन्दोनुष्टुप् पुनर्मनः आग्नेयं त्वमग्ने वत्स आग्नेयी गायत्री ॥ शास्व
पत्स्यो सोम्यो मे पाहि हिरण्यज्य देवतं जूरसि वाग्देवतं ॥ शुक्रमसि हिरण्यं वि
दसि गोः सोमक्रयणी वायुरूपाध्यारोपकल्पनया ॥१७॥ वस्व्यस्यनुष्टुप्
हं वा सोमक्रयण्या स्तुतिः ॥ रुदित्यां आज्यमस्य सपत्नलिंगोक्त देवताः स
मख्ये पत्न्याशीरास्तारपङ्क्तिः ॥ रेव ते लिंगोक्त दैवतं मा सा का सि सोम्य
मभित्य ॥ सा व्यष्टिः प्रजाभ्यस्त्वा प्रजास्त्वा शुक्रं त्वा सोम्यानि समे

कयाबुध्या ॥ वायुरूपध्या ॥ वायुरूपस्य सामक्रयण्याया अध्यारोपकल्पना आरोप
बुद्धिस्तया ॥ वायुरूपे वेयं सामक्रयणी [illegible] यत्र स्तूयते सा तत्र देवता
स्तुतिराजो वेर्फुको वा च

[illegible] अनवनिष्टागा
त्रीप्रतिष्टागा
विपरीताप्र
[illegible] सुदेवः प
दः यजमानो
[illegible] मेरा
[illegible] यजम
[illegible] आ
[illegible] कदेवता

वसुरसिरुद्रा
रुद्रस्वाहा
न्यः ४
सामक्रिय
देवतेस्याः
[illegible]
सामदेवता २

गाजेतस्य मंत्रस्य स्थानं प्राजे स्यादीनिधिस्त्यनामा दीनिधि स्थानानि देवताः ।
अमितः सचतस्यपती अमितपनः अर्थ साकाशपरिदृश्यमान इत्यर्थः ९ अनेड्वाप्त्रावस्य देवतेत्यर्थः

सोमविक्रयिदेवा इत्यर्थः ॥ तस्य सं बोध्यता ॥ सो मो वा देवता तस्य स्तुत्यर्थत्वात् ॥

अनड्वाहावस्य देवतेत्यर्थः ४

स्मो सिंगोक्केनपं सोहं इं जा द्दु सोमो मित्रो नइं इस्य सौम्यस्वौनादीनिधिस्त्यना
मानि परिमाग्नेयीपुरस्ताद्बृहती प्रति पंथामनुष्टुप्पथि देवस्यादित्याः ह
स्ताजिनमदित्यै सोम्यमस्त्म्भात्रिष्टुभौ वारुण्यौ सू ये स्यानुष्टुप् कृ स्ताजिन
मुस्त्रा बृहद्बृहत्यानुहीमं द्रोमे स्वौम्यं नमो मित्रस्याभितपनः सौ र्यः
सौरीं जगती वरुणस्य पंच वारुणानि बातेसोमी त्रिष्टुभं णो तमः ॥१८॥
अग्नेस्तनूरसि पंच वैश्वानि ॥ अग्नेः शकलं पानि भवतं नः पंङ्क्ति
१४ वृषेणो दर्भतरुणके उर्वश्य सि यांस्तिगोतमो देवता गायत्रेणाग्नीत्या

आर्षी पंक्तिरिति पादानामविर्यनाक्षरत्वान्नपंचपदाः ९ ...
उर्वश्यप्सरसो देव आयुरसि ... पुरु ... इत्यारण्यो देव

अनु० १०

अग्निर्देवतेतिप्राधवाचार्याः अ
स्येषांतुरायःसतेद्यावापृथि निर्मंथ्यश्चाहवनीयश्चनिर्मं यौ एषो द्वावग्नी देवते सर्वेषाम्
द्यावा देवताः ३ विराट्त्रिष्टुप् १
यौ वयौ ३

यावन्निर्विराडेन यो निर्मेथ्याहवनीयो अग्नी देवते आपतयेवायव्य
सोऽज्यमग्ने व्रतपा आग्नेयमर्के × मनोधृतं सुरं सुज प्रतिश्च तुरवसाना
सौम्यत्योर्द्वौ लिंगोक्तदेवतो यालेत्री एयाग्नि यानिन्द्र त्वायनीव त्वारिपा
र्थिवा निर्विदेदाग्नेयमग्नेअंगिरो आस्योमित्तु द्वौ लिंगोक्तानिसिं
त्पेसित्र यालांवे तुम्बाखं मारामुन्तुल्वादयः
दिरिंद्र घोष अनुशर्मा तु नरवेदिरिदमहमापं सिं सिंहासिपं चानांवा

शिवः ॥१०॥

तद्यावापृथिव्यो वा देवता

द्वयोरग्निर्देवता अनुलेसस्पोनरवेदिर्देवता ३

देवता॰ ऋ॰ वो सी त्यादी नां त्रयाणा परिधयो देवताय जुषां

स्मतेभ्यः स्कंघ्र। वो सिपरिधायस्व याणामग्नेः संभारांगुल्त्वादयः ॥१७॥

युंजते यावाश्चः ॥ सावित्रीजगतीमिदं विष्णुर्मिर्मेधातिथिर्वेद्यंगा

पत्नीमिरावतीवसिष्ठ त्रिष्टुमंदेवश्रुतौ विश्वकर्मा प्राचीस्वंगोष्ठमत्रहं

विद्यानेविष्णोनुतिस्रावेद्यव्यास्त्रिष्टुमंध्यायचयजुरंतं विष्णोनुप्रत्नंद्या

धेतमांद्यौतथ्यो विष्णोरराटपंच वेद्यव्यांन्यादेदैत्रिरिदमहंरक्षो

घ्नां ष्टहंर्लेनोपरवाणीदमहंपंचलिंगोक्तानिस्वराडस्योपरवाणीव

नो पवव सिरोवपाठो युक्तं वा पंचमस्य पक्तत्या देवतेति १ घोरे कत्वात

णी॰ ग्रपाठः पष्ठ॰ १

अनु॰ ११

त्वारिरक्षोहणो वः सपत्नवेस्त्रवानि यवोसि यवो दिवे त्वौडुंबरी स्तुधंनां

पित्र्ये उद्दिवं पंचानां मौडुंबरी घृतेन द्यावापृथिवी व्यमिंद्रस्यैंद्रं परि त्वा

मध्रूकं दांग्ने निरुक्तामें द्रीमनुष्टुभमिंद्रस्यैंद्राणि त्रीणि चतुर्थी वैश्व

२ अं॰ अ॰ श्रु॰ देवं ॥२०॥ विभूर स्यष्टानां घिष्ण्यान्ग्रजय परिषद्यो बहिष्पवमानदे त्माजहव नोप २

शोनमोसि चात्वाल्लोऽम्रष्टोसि शामित्रं त्स तथा मौडुंबरी समुद्रोसि समुद्रोसी त्यस्य

ब्रह्मासनमजोसि शाला द्वाबोहिर सि आज हितो वाग सि सदंत्स देवता

॥२१॥ शिव॰

तस्यं द्वा यैश्च ष्वनाऽ॒स्रूर्यो मित्रस्योर्विजोऽग्नयोंघि ष्ण्याः ॥२१॥ ज्योतिर

सि वैश्वदेवं ॥ त्वं॒ सामं क्रतुं भी गै वः सोमं गायत्रीं मन वसानां जु

षाणं अघु देवत्यैकपदी विराड्ज्जुरं तोग्नेनयाग स्त्यं आग्नेयों ष्टु

भं यं नं स्त्रिष्टुब्ध्यजुरं तां ग्नेयुरुविष्णोवे ष्णव्यं नुष्टुब्धां ब्यजुरं तादे

वसवितः सावित्रमेतत्वं॒ सोम्यं॒ स्वाहानिं लिंगो क्रदेवतमग्ने

व्रतपां आग्नेयमस्त्यन्यान्वनस्पतिरो बघ्ने कुशतरुणं॒ स्वधितं

अनु० १२

देवस्येत्येतित्राग्गुकं

परशुर्द्यौर्मातस्त्वं वनस्पतिः ॥२२॥ अग्ने पत्नीः कत्नंश ॥ देवस्त्वायू

पः सुपिप्पलाभ्यश्च स्मात्वं द्यामग्रेणायूपो ब्या तेदाघे तमायूपदेव

स्यां त्रिष्टुभं ब्रह्मवनिं ब्रह्म दृंहं यूपदेवत्ये विष्णोः कर्माणि इदंमेध्या

परिवीत्यस्य यजुःब:२ पशुर्वीत्वष्ट्रा वादेवता २

तिथिर्वैष्णव्योगायच्योपरिवीर्यूपो दिवः स्वरुं रब्तेयूपं उपाविः

स्त्वण सुपदेवांत्विंगोस्कमन्तस्य त्वाप शुरग्निर्वाभ्यांलिंस्कमध्यो । अग्नीषोम देवतमित

पां पशुरापो देवीरापः संते पशु घ्ते तेन स्वरुशासौ रवनि वाग्व

चयाणाप मं वांपशु देवता । देव:

शिव०

॥१२॥

४ देव. इमे द्व देव देवत्ये. २५ ३६

जोस्त्व एणुं स्वा हा दैवा ॥२३॥ मो हि म्मेरं ज्मु: ॥ नमस्ते य ज्ञां दं वीरा पोंइ

को देवतं. ३० ६

मापमद्ध माशी र्वाचं ते नैं मैस्त्त प ष्मुः शं लिं गा क्त मो अ घेत्व एणुं स्व

६ ३२ एते द्व यजुषी रक्षो हननक द्वे तीर रक्षो देवते

चीते सीर स्रसां लिं गा क्तां निरस्तं मि दमे हंणुं रक्षो हणो घृतेन द्या वा

६ १५

पृथि वी वो यो वा य व्यं मनि रा ज्यस्यां निय ं स्वा हो हत्व नेव पा श्र

देवते. ६६.२ षड् ऋचा ३६ मत. = ३ संतः: पवमान श्च ३

पएयां वि दमा प ं आपी म हा पं ङ्क्तिः स्त्रायसा ना पा वमा न श्चां स्यं: पा

१६ ३० यजुर्वि. = ३०

दःसं ते ह द य णुं रे ड सि व सा त्र युतं लिं गो क्तं घृ तं वै श्व दे वं दिशः

त्रिषु स्थाने षु अव सानं य स्या सा त्र्यवसा ना २

पञ्च गानं प्राणदायकं १

अनु० षड्विंश्यामीत्येव पाठः। न पंचदिश्यानि। प्राणदानदेवतं। अगस्तिनमश्विनौ चेत्यस्याहृदयश्च देवतो२

१२ पश्वंगानां प्राणदायकं। दिदे०१८।

13 पंचेदिश्वपान्यैद्रः प्राणः पश्वंगाः प्राणदानं लिंगोक्तं देवत्वाष्ट्री त्रिष्टुप् ॥२४॥

समुद्रादिदेवतानि। यजांषि।

समुद्रं लिंगोक्तानि द्वादश ॥ दिवं ते स्वरुर्मा पोहृदय पश्चलं धाम्नो वारुणं

यदा कुर्वारुणी गायत्र्यं नवसाना सुमित्रिया न आपः हविष्मतीं लिं

ऽशा दिदेवता यजांषि। दृपंदादिव तु गायत्री

गोक्तदेवतानुष्टुब् अग्ने वैश्वत्वामी पान्त्यमहरा वी गायत्री मेधातिथिः

१४ विश्वा रस्था य० ३ ऽआधिप वणा याव देव सावितादेः

हृदे सोम्यनुष्टुप् सोमराजं सोम्य पश्चलं तु लिंगोक्तदेवता त्रिष्टुब् देवी

स्वाहा पृथक्

॥१३॥ तापः आपो पीतपंक्तिः काषि राज्यमनुष्टुप् समुद्रस्य समापः आपो यमग्ने शिव०

पदानामानि यत त्वादाषि पंक्तिर्देवन पंचपदा। काषिरसीत्यादीनां त्रयाणां मित्रकि ॥१३॥

तानामनुष्टुप् छंदः। काषिर ... काषिरसीत्यस्याक्षेरचतुर्षु यस्याज्य

देवता ॥१

प्रथमस्य होत्रादि॰ सोमो मां पु देवत मित्य अग्नि पुरः सा॰
द्वितीयस्य होतादे॰ १ माधकामिदं पञ्जुः

मधुछंदाश्चाग्नेयो गायत्री मा द देग्रावा निग्राभ्यौ आपमिं द्राय त्वाप
च सौम्यानि यत्ते सोमी विपरीता बृहती माभेः सोम्य म द्वं द्यावा पृथिव्य
मद्वं आग पा स्सोम्यु ष्णिक्कु मं गणा तम एं द्री पथ्या बृहती ॥२५॥ वाचस्प
तये प्राण देवत्या विराट् ॥ मधुम ती लिंगोक्तं यत्ते सोम्य ःस्वां हो रुय
जुषी लिंगोक्तं स्वां कृ ता स्क पाःस्तुदृ वे स्वा देवं दवाः शो लिंगोक्तं मा
भिचारिकं प्रा णायं प्र हो व्यानाया पाःश्रुस वनं उप याम गृहीतास्य

प्राण देवतं अन्न देवत मिति कात्यायनः ॥२
रक्षो घ्न देवत मिति गुरु

अत्र यजु षां प्रजापति रेव माधार णाऋषिः ओं पवित्र मस्य ऋ ष्टं बधनो र्व त्वाष्ट्र

सुत्याहव नीय २
श्वात्रा पथ्या बृहती २

अनु॰
१४

तवेंद्रमंतस्तंमघवद्देवत्यात्रिष्टुबुदानायप्रग्रहं आवायोवसिष्ठोवाय

व्यांत्रिष्टुभमिंद्रवायूवीगायत्रीमयंवांरुत्समदोमैत्रावरुणीं इराया

वयंत्रसदस्युस्त्रिष्टुभंयावांमध्यातिथिराश्विनीगायत्रीतंप्रत्न

थावत्सारःकाश्यपोवैश्वदेवींजगतीमच्छिन्नस्यसोमस्यसाग्रह

मैंद्रीत्रिष्टुप्त्वंपत्वयाऽग्नीलिंगोक्तं॥२६॥अयंवेनोवेनस्यत्रि

ष्टुप्॥सोमस्तुतिरधिदैवतमधियज्ञंचमनानंत्रिष्टुप्सोमस्तुतिर ॥१४॥

अत्र यजुषां प्रजापतिरेव साधारणऋषिः। ऋषिविश्वेषस्य अकस्यवंधेनोकचारकादृत्रीयंअकुऽयंवेनद्त्यनयाधिदैवतमधियज्ञंवास्थितेः सोमस्तुतिः ... इति मनास्तु यतेऽधियज्ञं यागसाधनकृत सोमात्मना २

संहितापाठक्रममुल्लंघ्याह प्रथमस्य होत्रादेवता २ द्वितीयस्य होत्रादेवता। द्रोदेवता २

वेनः यज्ञः पाकोकेत्रापावनः

मधुच्छंदोऽंगिरस पद २

॥१४

शिव

धिनो[illegible]वनाधृष्टासि दक्षिणो नरवेदिश्राये सुवीरः सुप्रजाः शुक्रामं २

शुक्रामंथिप्रदानाधियज्ञानुवादिनी सोमसक्तिः सोमो स्यादेवतेत्यर्थः १

यथाक्रमं

वियम

नीऽ ६

देवास्त्वामं

अज्ञानुवादिन्यपमृष्टः शंडोपमृष्टोमर्कोभिचारिकेदेवास्त्वाशुक्रा

यथाक्रमं ५ ८ ८ देव

मंथिनोनिरस्तोद्वयाभिर्वीकशुक्रस्यमंथिनः शकलं यदोवासः प

ऋषिः ऽ अग्रहन ५८ १५१८१५१६१८१७ १७ क्रमेः ऽ आग्रयणादेवतं

सृष्टोपांवेश्वदेवीत्रिष्टुभमाग्रयणासि लिंगोक्तदेवतं ॥३॥ सोम ६८

एषतेयजुः ५० ग्रहमाग्रयणग्रहोदेवता

पवतेवैश्वदेवं ॥ इंद्रायत्वालिंगोक्तानिमृद्धानंभरद्वाजोवैश्वान

३१ ध्रुवो॥२ ३६ ध्रुवं ऽस्थानं

रीत्रिष्टुभं ध्रुवोसि ध्रुवं ध्रुवेण ब्रह्हतीपूर्वीद्वेवीध्रोवं तु नरैंद्रांय

यजुषापिदेवश्रवैवऋषिः एकाधिका स्वाहा वा

स्तदेवश्रवाः सोमीत्रिष्टुभं यजुरं तां देवानां वालदेवतं ग्रायणयमे

उपांशुसवनाद्या एषां देवतेत्यर्थः । वैराजौ गायत्रौ चेति पिंगला बृहतीत्यष्टिर्नो मध्ये
२१२ १२१४ २२१५ १३१४ १३१३१३१८ द्वादशकौ विष्टान्तीति लक्षणस्यास्ति त्वात् ॥२ यस्यास्तु षट् सप्तकाष्टः ॥१

देवत्या ।३ ३०
लिंगोक्तदेवतान्येकादशकोसि प्राजापत्यो लिंगवद्भ्रमानामघवेत्वालिं
ग्रहमाणग्रहदेवतानि । ५ ग्रीउ देवत्या ३ १२ उप ऐन्द्र । एकोना
गोक्तदेवतानि त्रयोदश ॥२८॥ इन्द्राग्नी विश्वामित्रः ॥ ऐन्द्राग्नी गायत्री मा ॥१
ऋषिः गायत्री ॐ गायत्री गायत्री वैश्व ॥ १५ १२
घत्रिंशकं आग्नेन्द्री मोमासोमधकृच्छंदा वैश्वदेवी विश्वादनासोग्ट उन्नमस्त्रेउपएव
मत्वं रु सजोषाः मरुत्वाइंद्र मरुत्वानस्यदेवता २४
त्समदं इन्द्रमरुत्वश्चतस्त्रो विश्वामित्र ऐन्द्रामारुती त्रिष्टुभो मरुतां
महाइंद्रत्येतन्
महेन्द्रो देवता त्वावज्जुं मरुत्वतीयं महां इन्द्रो मरुत्वां महेन्द्री त्रिष्टुभं यज्ञं जस्या
ग्गा । उ सूर्यादेवता ।
॥१५॥ वत्सोयत्रो मुडुत्यं प्रस्कण्वः सौरी विवं कुत्स आंगिरसस्त्रिष्टुभं । शिव०

मधवेत्वालिं मरुतां वा यजुः साविश्रोसि सा मुशमीसि० ह० दिव सूद्रस्यादि पूपद्या मगृहीतो । सोत्यतस ॥१५॥
वैज्ञादौ क्षिप्त एव । तेनानेन सहैव यजुषाक्षरा गा गायत्री वा संवोवेशार्य निश्चेतव्या । उदुत्यं प्रस्कण्वः सौरी
गायत्रीमित्येव पाठः । न सौरी विवत्रीति ॥

ब्रह्मादिदेवतानीत्यर्थः। ब्राह्म० अस्मे० रुद्राय० अग्ने० बृहस्प० यमा० कोदा० कोदादित्यस्य द्वे अर्द्धे ए यजुषी
देवता. यजुषां अग्निर्भूत्यलिंगोक्तदेवता यष्टादि नि

यजुरंतावेति विशेषः सर्व हिवात्सभाव स्थानमध्ये कदाचनेतीद देवस्यो कादृ घ्ना

रूपेण वो दक्षिणां श्चतुर्णां ब्राह्मणमद्य लिंगोक्तदेवतान्यष्टौ ॥२५॥ वि
श्वो वेस्तवं ॥ कदाचनादित्यदेवत्ये बृहत्यौ यज्ञो देवानां कुत्सस्त्रिष्टुभं
विवस्वन्यजुः श्रदस्मै जगत्याशीर्वाममद्य नरं द्वाजो बार्हस्पत्यः सावि
त्रीं त्रिष्टुभं स्सावित्रो सिंसावित्रं सुशर्मासि वैश्वदेवं बृहस्पतिसु
तस्य लिंगोक्तम हं प्रजापति रूपेणात्मा देवता त्रिष्टु बग्नाइ इपत्नीव
न्नाग्नेयं प्रजापतिः प्राजापत्यं हरिरस्यं वसो महयो वेस्त लिंगोक्त
देवहस्तस्याग्नेयानि षट् ॥३०॥ समिं द्रा त्रि वैश्वदेवी त्रिष्टुभं ॥ धाता लिं

धानुस्तानुसवि नुप्रजापतिदेवा ग्नित्वष्टा विश्वेदे वतेत्यर्थः।१।

धानदेवः नक्षत्राणि पृथ्व्यादे देवा २

अन्यथा समेवमानि नाष्टौ. नववैताउति० नष्टरूपानुष्टनारूपे० औविस्तं० यतस्वं० अत्र अतस्यपथेति द्विती
यपदुः ष्टथकुत्त्येनुणामित्यक्तौ त्रीणि अत्राध्यायउपयान्प्रथमयजुः द्वितीयं आदित्य० तृतीयविश्व० त्यादित्य देवता

अनु॰ १६

16

संवर्च्चसेति प्रागुक्तं अत्र ऋषिरिति । विशेषः

देवा गातु विदेत्यस्य प्रागुक्तं अत्र पुनःपाठात्र जपतिर्वा ऋषिरिति विशेषः

मोक्तं बहुदैवत्यासुगा वो देवी यां ॥२॥ आ वहो वयमग्ने ष्वा यज्ञैमं षतल्लिंगोक्तं प्रथमं यजुर्वै

यजु बीडरुं हि शुनः शेपो वारुणीं त्रिष्टुभं नमो वारुणमग्ने रनीकमाग्ने वतं द्वितीयं ब द्रुपातदैवतं ॥

यी त्रिष्टुप् समुद्रे तं सोमी विराड् वीरापः पंक्तिः बृहती वा पूर्वार्द्धं वे आ

पं॰ परः सौम्यो देवानामाग्ने यमेजतु आ वसानाम महापंक्तिः यस्यै षड्दृष्टकावा महापंक्तिः

॥१६॥ ते व॰ शापुरुदस्मो गर्भौ मरुतो यस्य गात मोमारुती गायत्री मही द्यौर्मे

द्यौतिषि द्यावा पृथिव्यामित्यग्निष्टोमः ॥३॥ अथ षोडश्यातिष्ठ गा

तमैं ऐंद्रीमनुष्टुभं युक्ष्वा हि म फ छ दा इन्द्र मिज्ञान मो य स्मा न्नैं द्रीवि शिव॰

अथानंतरं षोडशिमंत्राणां ऋष्यादिकं व्याख्यास्यते इत्यर्थः ऐंद्रीमनुष्टुभमित्यनुवर्तते ॥ ॥१६॥

अत्र विवस्वान्नृषिः अग्निष्टोमस्य समाप्तौ यो दृश्यते स्यानुक्तत्वात् गोतमदृष्टत्वं तु संबंधन प्राप्नोति ऐंद्री ति प्रथमेया निर्दिष्टा ॥

देवताविकल्पः।

अत्रषोडशिपरब्रह्मरूपेणा स्तूयते।

ऋषिर्विवस्वानिव। षोडशी समाप्तः।

एकाधिका।

ष्टुप्पर ब्रह्मरूपेणा षोशोडशिनस्तुतिरिंद्रश्चेद्वावारुणी षोडशी देवत्या

सहप्राणो।

वाजरू यजुरंताग्निपवस्ववैरवानस आग्नेयीगायत्री मुत्रिष्टुब्नुकुरुच्छ

ऽग्नेप। उत्ति। ऽद्दृक्।

गायत्री

गायत्री ऋषिः

तिरिंद्रो महृश्रेप्रस्कण्वः सोरीतिस्रोपि यजुरंताऽऽद्यं देवानां माषी

गोदेवते। षडष्टकावामना। ऽजिघ्र।

मा जिघ्रेडे कौत्सुरुबिंदुर्ग व्यम हापङ्क्तिः विनः शासोनर द्वाजएंद्वौ

शासोनार। चत्वारि पङ्क्षी।

शासोनारद्वाजद्दत्यनु। विश्वकर्मदेवत्यावं।

ऽमहृष्टुभं वाचस्पतिं वैश्वकर्मणीं त्रिष्टुभं विश्वकर्मेन्द्रौ वैश्वक

ऽदाभ्यरूपो ग्रहोदेवता। ऽत्र देवार्षीत्यनुवर्त्तते।

त्रिष्टुप्

र्मण्येनेय त्वा देवार्षाण्य दाभ्य देवत्यानि वेश्मीनां त्वासोम्यानि॥

अथवा अदृश्रेप्रस्कण्वः सोरीमित्यतः सोरी गायत्रीमित्यनुवर्त्तते। देवतात्र षष्ठ्यादिकं तु ज्ञागुक्तमेव। २

देवान्पूर्वपद्दत्यर्थः।

अथ द्वादशाहतानं ग्रा। मण्याद्यते।

ऽघोवेप्रस्तारपङ्क्तिः

प्रस्तारपङ्क्तिः

इन्द्रेतो एकोनि काः।

कर्मेन्द्रौ

वैश्वकर्मणीम्

ग्नयेत्वेतिपारः। २

मन्त्र°
१७

17

आर्षीबृहतीपादाक्षरनियमोनास्ति।
सत्रोत्थानब्राह्मणेनतन्मंत्रालक्ष्यते। देवाऋषयइत्यर्थः।

॥३१॥ सत्रोत्थानं देवानामार्षं मेहरतिः पशुदेवतमुपसृजन्नुष्णिगाग्ने
सत्रोत्थानेसमाप्तं ३६ अनयाहियजमानानामात्मास्तूयते। देवता।
यीसत्रस्य बृहतीयजमानानामात्मास्तुतिर्युवं तं परुच्छेप ऐंद्रीमत्य
युवंतं इंद्रापर्वतादेः नवः परमेष्ठी देः परमेष्ठानिर्वीयतइत्यादीनि। अध्यायसमाप्तिपर्यन्तानि
ष्टिं त्र्यं वसानानामार्षी द्वे ऐंद्राग्ने द्वापावेतः परमेष्ठी नैमित्तिकान्याध्याया
अक्षरगणानयाछंदः कल्पनीयं। नैमित्तिकानि साधारणाः
द्वसिष्ठस्यार्षं लिंगोक्तदेवतानि चतुश्चिंशच्छ वर्षो वैश्व वारुणा
विष्णुवरुणानुस्यादेव
यज्ञदेवसेसार्थः २
द्विवत्वाद्रिद्रा
दक्षरत्वाद्विं
६८ इदंयजुर्यजमानस्याशीःप्रार्थनार्थं
त्रिष्टुब्देवांदिवमार्षी लिंगोक्तदेवताचतुश्चिंशच्छमदेवस्यापंक्तिः
अस्याविनि
यागडुक्तोना
स्ति ॥१७॥
इयमोपि त्रिष्टुपपादानाम नियतत्वात्
त्रिष्टुब्बायज्ञस्य यज्ञदेवस्यात्रिष्टुब्बापवस्वसोमोगायत्रीनिचृद्विः शिव ॥१७॥
अथसोनयागेनैमित्तिकोन्यवाते। तेषांनैमित्तिकानांमध्येडस्याघानिपरमेष्ठानिवीतइत्यादिसलिलःप्रभृ
तइत्यंतानिचतुस्त्रिंशत्संख्याकानिलिंगोक्तदेवतानिदृष्टमानिचतुस्त्रिंशत्द्वासत्ताकानिमंजाः ॥१५॥
देवांदिवमाशीर्लिंगोक्तदेवतानीतिवापाठः २

मे चक्रविः कश्यपकं त्ये वैव पाठो युक्तः यतः श्रुतौ नि ... कश्यपः साधुपरत्वे अधिद्वयमाह । तुल्या अपि सम्मुचिता ऋषीन्नवतः ॥
वाजपेयमन्त्राद्येन तन्मंत्रा लक्ष्यंते । तस्य आप्यादिकं वक्ष्य तद् इत्यर्थः

कश्यपः॥२३॥अथ वाजपेयो बृहस्पतेरार्षीः॥ इंद्रस्य चा देवस्य सवितः
सावित्री त्रिष्टुब्भुवमस्य दमेंद्राणी त्र्यण्यपांऽरसा देवत्यानुष्टुब्ब्रह्म
लिंगोक्तदेवतानुष्टुप्संस्रवौ यजुषी इंद्रस्य रथो वाजस्य पार्थिवा
ति जगत्यंत्यः पादः सावित्री प्रस्तवं तरश्च देवत्यानवसाना पुरउ
ष्णिग्वा तो वा ति स्रोऽश्वस्तुतयः ष्णि ष्त्रिष्टुब्जगत्यो वाजिनोऽश्वा
एष स्य वै दधिक्रावा वामदेव्योऽश्वदेवत्यं जगत्यौ शंनो वसिष्ठा
देवस्याहं लिंगोक्तानि वाजिश्वा २

शि॰ इंद्रस्य वेति पाठः । संहितानाष्येन स्मिन्नस्य सेऽत्रापि विकल्पः ॥
स्वाहेति पृथक् १
१२
ऽ। अश्वे पुरउष्णिक्
स्वाहा पृथक्

ग्रहा अस्य यमा आर्षी उष्णि या दानाम ऽक्षा संख्यानि यमय्य तं संख्याया तं या त्वा रा तदुक्तं ऽक्षरा एव वति अनुष्टुप् जगतो यस्याः सा जगती त्रिष्टुन्ते त्रिष्टुब्विसृष्टे ॥ उगत्यापे व मेव ऽ नि च नाक्ष पादल्लेष्वक्षरैस्तथा वीरे ॥

संस्रवौ लिंगोक्तेति पाठो भाष्ये ३ । देवस्यामित्यादि बृहस्पते वीज जित मित्यंतानि
अथवा लिंगोक्तेत्यनुवर्तते ३

अनु०
१८

विराट् पंक्तिः वैराजो विराट्। अश्व देवत्यामित्यनुवर्त्तते। २८ अश्व देवत्यां अश्वदेवत्या। १ वसिष्ठस्त्रिष्टुब्भमित्यनुवर्त्तते। १

विराजं ते नोनामा नेदिष्ठो विराजं ते नोनामा नेदिष्ठो जगती वाजे वाजेव

सिष्ठस्त्रिष्टुभम्मामा प्राजापत्या वाजिनोश्वाः॥ ३८॥ आपे य इत्यायु यज्ञेन॥ प्राजापत्यानि प्राजापत्यानि प्रजापतेः स्वरमन्तायजमानो

सेमे दिशो नमः पृथिवीयमासं दीर्घं तासुन्वं चाजस्य प्राजापत्यं

त्वं त्रैष्टुभः सामन्त्वं तापस आद्या वैश्वदेव्यानिरुक्तानुष्टुब्वि

॥१८॥ तीयालिं गाः कदेवतात्वतीयाग्नेयीत्रनोलिंगोक्तागायत्रीसरस्व

शिव०

इति वाजपेयः ॥१८॥

अथवा बहुदेवत्वाद्वैश्वदेवं इत्यस्य केचित् ॥ तथा च यजुः
किंचिद्बहु तेनात्र सोमाग्न्यादित्य विष्णु सूर्यादि सहस्र
तपॆतद्देवत्वं इत्यर्थः । अत एव संहितानां शेषं सोमं राजानमनु इत्युल्लिंगोक्तदेवता ।

इति वाजपेय समाप्तः १
देवार्षि माध्या याः आद्यपाठः राजसूय प्रस्तावेन तन्मंत्राः लक्ष्यन्ते । १
वक्ष्यते । वरुणः साधारणः ऋषिः

त्येसुन्वंनग्निः सप्तदशलिंगोक्तदेवतानि ॥ २५ ॥ अथ राजसूयेवरु

णस्यावि ॥ १४ एषते पार्थिवमग्निनेत्र्यो देवार्षा ध्यायो द्दशाद्यानि

दैवान्यग्नेसहस्यंदेवश्रवादेववातः स्वभारतावग्नेयीमनुदूभमनु

पाङ्क्तौ शास्त्री त्रिरक्षो घ्नानि सविता द्वे यजमानः ॥ २६ ॥ अपो देवा

आपो त्रिष्टुप् ॥ ते स्तुतमिति लिंगोक्तानि मधुमतीरनाधृष्टा आपे

सोमस्य वर्मा अग्नये लिंगोक्तान्येनिमृष्टमापङ्क्तिः सधमादो वारुणः

यजुः षि विदेव देवत्यानि । ८
आपः स्वराजदूत्यंतानि ३

पवित्रे स्थ इत्युक्तं

अनु०
१८

१। अस्मात्पूर्वोक्ता हृदिनिर्माइन्येतस्मात्परोणि ... विनियोगः ... देवतानिगमनी — दिक्षे याज्ञिकदेवस्य
गोक्तदेवतानिवृ

विभाजे अ०१
५२८

त्रिष्टुप् क्षत्रस्य चतुर्णां नाभ्ये पांडुधीवासोऽसी पार्णिं इन्द्रस्य धनुर्मित्र
स्य बाहू त्वयायं धनुर्देवाय स्मामि ववक्ष्याविः प्राजापत्यं परोणि
॥१८॥ लिंगोक्तानि ॥३७॥ अवेष्टा मृत्युनाशनं ॥ प्राचीपञ्चानां यजमानः
प्रजत्यस्तमासुरं मृत्यौ राजोऽसिरुक्मे हिरण्यरूपो मैत्रावरुणं
त्रिष्टुब् यजुर्नासोमस्य सुन्वन्तः पर्वतस्यापी त्रिष्टुप् द्विसोऽसुन्व
प्रजापतेन प्राजापत्या त्रिष्टुब् यजुर्मध्यायमन्युष्व यजुरुद्वयजौ ॥

प्राजापत्यं मन्त्रं मृत्युनाशनार्थं विनियुक्तं ... यज्ञलिंगोक्तानि ... यजमानस्य

---- ऐयासी क्षंनाणं दृत्नपतिरेधी । सोमस्य तेत्वा दीनां ब्राह्मणानाराजे संताना ॥२
---- दुर्धर्षि मंत्रे धनुर्धरः । धनुषंमस्य च इन्द्रदेवते लिंगानुक्तं ॥१ हैतघ्ननुः ॥१
---- मंत्राक्षरमध्येन त्रीर्णकांरि

॥१७॥ शिवः

स प्रपंचस्य परस्य ब्रह्मणोऽभिधात्री २ जगतीमतिक्रांताऽतिजगती एकाएकाक्षराधिका जगतीत्यर्थः।

२ प्रथमः ८ द्वितीयः ६ तृतीयः ७ तेनेयं वर्द्धमाना नाम गायत्री । यस्यास्त्रिष्टुभः ४ चतुश्चत्वारिंशदक्षरा २ इयदसीत्यस्य द्वे यजुषी द्वादशाक्षरौ २

समिंद्रिय ऐलेत्यंतानि विप्र० अथवा ककुम्मती गायत्री यस्या एकः षडक्षरः सा ककुम्मती षट्ककुत् ० २ चत्वारि यजूंषि १३

॥ऊ॥ इंद्रस्य लिंगोक्तानि मा ते सं वरुणः प्राता पत्यं ऐंद्री त्रिष्टुभ ममसये लिंगोक्तानि पृथिवि मा

तन्मे मिहं सो वामदेवः सौरी संप्रपंचपरब्रह्माभिधायिनीमतिजगतीमियच्छंतमानावृ

र्गसि शारवेंद्रस्य बाहू स्योनास्या संदीक्षत्रस्याधीवासं स्योना मुंचन्नि षसाद श्रुनः

शेपो वारुणी गायत्री मे भि भिन्न रस्य क्षायजमानो वा ब्रह्मं स्त्वमामंत्रणानि पंच लिंगोक्तानींद्र

स्य स्फ्यो ग्निः पृथुराग्नेयं स्वाहाकृताः क्षासवित्रा लिंगोक्त देवता ॥ऊ॥ अथ चरकसौत्रा

मण्यश्विनो राष्ट्रमश्विभ्यांत्रीणि लिंगोक्तानि वायुः सोमी गायत्री कुविदंग सुकीर्त्तिः का

राजसूयां ते विहितसौत्रामण्याश्चरकसौत्रामणीति संज्ञा। १ सौत्रामण्यातन्मंत्रा जक्ष्यंते २

अस्या मंत्राणा वृ अश्विनायजुषीत्यर्थः १

पंचसंख्याकान्यामंत्रणानि ४

वदोत इति शेषः २

चरकसौत्रामणीमंत्राणां मध्यादाश्विनीप तद इत्यर्थः । २

अनु० १
२०
छिद्रस्यासोऽध्याय
न दिस्तृचनार्पः २

— — ग्रहणपक्षे द्वाविंशत्यक्षरा साम्यत्रिष्टुप् अयालंग्रहणे ग्रहणपक्षे तु अनीत्येतानि यजूंषि लोपमामानि १ कुविदंग अग्निवद्दनी देसा वो १
२ अथ सर्वेषां चयनवंनाणां साधारणमृषिमाह। अथाग्निं० अग्निपदेन तन्मंत्रालक्ष्यंते। तेन युंजानइत्यत आरभ्य अथो अध्यायाः अग्निमंत्राः॥
अत्र यं पे दर्शपूर्णमासाग्निष्टोमादिषु दृष्टस्तं मंत्रा न दृष्यंते इति कात्यायनाभिमतं। मनः एतन एतं परमेष्ठी प्रा० २

कुविदङ्ग ।१ सोमपदस्त्रृचा ।१ ॥ ५।८ ५।५ ५।८ राजसूयः समाप्तः

क्षीवते आद्यासौम्य निरुक्ता त्रिष्टुब् द्युवमनुष्टुप् पुत्रमिव त्रिष्टुब् अश्विसरस्वतीन्द्रदेवत्ये ऽश्विसरस्व
तीन्द्रदेवत्ये॥ ७॥ इति सर्वानुक्रमणीये प्रथमोध्यायः॥ ॐ॥ अथाग्निं प्रजापतिरपश्यत्। सा साध्या वा
पश्यत्सोग्निः पंचचितिकः प्रथमा चितिः प्रजापतेर्द्वितीया देवानां तृतीयेंद्राग्न्योर्विश्वकर्मण
श्चतुर्थ्यृषीणां पंचमी परमेष्ठिनो अथ प्रतिकर्म दर्शिनो युंजानो ष्टौ सावित्रा णि सविता पश्य
दाद्यास्तृतीया चानुष्टुप् चतुर्थी षष्ठ्यौ जगत्यौ द्वितीया गायत्री पंचमी त्रिष्टुब् इमन्नो यजुरंते गा शिव०
यत्र्यनवसानाद देत्रिर्हस्तेनुष्टुब्व्यजुरंता॥१॥ प्रतूर्त्तं नाभाने दिष्ठः आम्बीमास्तारपङ्क्तिर्युं ॥२०॥

जाग्र्यां कुश्रिर्गार्द्दभी गायत्री योगेयोगे शुनःशेप आजी प्रतूर्वं त्रिष्टुब्विराड्रूपा यजुर्गर्भेऋ यजुः
पृथिव्यास्त्री एवाग्नेयान्यन्वग्निराग्नेयी त्रिष्टुभं पुरोधस आगत्य मयोभुव आश्वी मनुष्टुभमाक्र
म्यानुष्टुब्द्यौस्ते बृहत्युत्क्राम विराडुदक्रमीत्त्रिष्टुबालाद्धे गृत्समद आग्नेय्यौ परि सोमको गायत्री
परि त्वा पाहुरनुष्टुभं त्वमग्ने गृत्समदो जगती ॥२॥ पृथिव्या आग्नेयमपां पुष्करपर्णं स्वराट्पङ्क्तिः
शर्म्म द्विपदानुष्टुभौ कस्मा जिन पुष्करपर्णे पुरीष्योग्निस्त्वामग्ने तृचं भरद्वाज आग्नेयं गायत्रं सीद
होतर्द्वे वश्रवा देववातश्च त्रिष्टुभं नि होता गृत्समदः सं सीदस्व प्रस्कण्वो बृहती ॥३॥ अपो देवीः

अनु०२
२१

सिंधुद्वीपआपोन्यंकुसारिएलीः६संनेत्रिष्टुप्पार्थिवोद्धवायव्योद्वैःसुजातोनुष्टुबाग्नेय्युदुतिष्ठविश्व
मनाःपथ्याबृहतीमूर्द्धःकएदउपरिष्टाद्बृहतीः७सजातस्त्रितस्त्रिष्टुमच्छस्थिरोरासमेय्यनुष्टु
बुक्षिग्वाशिवोभवाजीपथ्याबृहतीप्रैतुर्जिगोक्तामहापङ्क्तिस्त्र्यवसानाग्नेगायत्र्येकपदाग्ने
यृतमग्निमाग्नेयेउषधयस्त्रिष्टुबनुष्टुभावोषधिदेवत्येव्यस्यन्नाग्नेयोर्द्ध्वोविपाजसो
त्कीलःकात्यआग्नेयीत्रिष्टुभां॥८॥आपोत्वापःसिंधुरद्वीपस्तृचंगायत्रंमित्रउपरिष्टाद्बृह शिव०
तीमैत्रीरुद्राःअनुष्टुब्रौद्रीस८स्पृष्टांद्वेसिनीवालीदेवत्येउखामाद्दिसामरवस्यमृत्पिंडोवस ॥२१॥

वस्त्वालिंगोक्तानि सर्वृत्रादित्यैरास्नादितिरौरवं रुत्वायादित्यो लिंग दितिरावटं देवानां पंचौरवा
निमित्रस्य विश्वामित्रो मैत्री गायत्री देवस्त्वा सावित्री बृहस्पुच्छाय पूर्व्वोष्ठिर्ये अरवउत्तरो मैत्रः॥५॥
आकूतिं लिंगोक्तान्यौदुम्भणानि। मास्त्वैरव्यो गायत्री त्रिष्टुभावग्निश्चपादश्चाग्नेयो दूतः सोमा
कूतिराग्नेयी गायत्री परस्या विरूपश्चांगिरसः परमस्याश्चारुणिरनुष्टुभं यदग्ने हृजमदग्नि
रहरहर्नाभानेदिष्ठस्त्रिष्टुभौ याःसेना अनुष्टुभः सर्व्वाश्चाग्नेय्यो स्त्वोपरिष्टाद्बृहती॥६॥ दशानो
वत्सप्रीस्त्रिष्टुभः रौक्मीनक्रोषासा कुत्सआग्नेयी विश्वाश्यावाश्वःसावित्री जगती सुप

एः कृतिश्चतुरवसानागारुत्मी विषघ्नी विष्णो र्हिङ्गो क्रान्यकं दहत्सप्रीराग्नेयी त्रिष्टुभमग्न

वा०ता० २ ऊर्ध्व बृहत्यग्ने महाबृहती पुनर्गार्त्स्यो ध्रुवोनुष्टुभमग्ने त्रित आग्नेयी ८ हि ८ उक्ता जगती हृदयजु

रं तां ने लू हृदयजुः सीद त्वमाग्नेयी त्रिष्टुबंतरग्नेनुष्टुभौ ॥७॥ दिवस्पर्याग्नेयं त्रैष्टुभं द्वादशर्चं

वत्सप्रीर्भालंदनः समिधाग्निं विरूपाक्ष आंगिरस आग्नेयं गायत्रमुदुत्वा तापसोनुष्टुभं प्रे

दनुष्टुप्प्रायमाग्नेयी वासिष्ठस्त्रिष्टुभमापो देवीराप्यस्त्वग्ने विरूप आग्नेयी गायत्री गर्भो अ शिवः

सि तिस्रोनुष्टुभो बोधा मे दीर्घतमास्त्रिष्टुभ ८ स बोधि सोमा कुतिराग्नेयी यजुरंतां गाय ॥२२॥

त्रीयजुर्वैश्वकर्म्मणं पुनस्त्वात्रिष्टुबाग्नेयी॥ ५॥ अपेत लिंगोक्तबह्वदेवत्यासंज्ञानमृषदेवत्यम
ग्नेः सिकताश्वितः परिश्रितोय ८ सः पंचर्चमाग्नेयं त्रैष्टुभं विश्वामित्रश्चतुर्थ्यनुष्टुबयं तेनुष्टु
पूचिदेष्टकेजोकं लिंगोक्तानुष्टुप् ताअस्यापी प्रियमेध ऐंद्रइंद्रं जेनामाधुछंदस ऐंद्री ८ सम
तं चतस्रो द्व्यग्नि देवत्या उष्णिगुपरिष्टाद्बृहत्युष्णिक्पङ्क्तयो मा तेवो रखा स्तु ति स्त्रिष्टुप्॥ ६॥
असुन्वंतं नैर्ऋतं नृचं त्रैष्टुभं यं ते यजमान देवत्या नमो विराड्भ्र तिदेवत्यैकपदा निवेश
न ऐंद्री त्रिष्टुभं विश्वावसुर्देवगंधर्वः सीराद्दै सीर देवत्ये बुधः सौम्यो गायत्री त्रिष्टुभो शुनं

चतस्रः सीतादेवत्याः कुमारहारितोऽह्वे त्रिष्टुभौ तृतीया पङ्क्तिश्चतुर्थ्यनुष्टुब्विमुच्याहृमान
दुही गायत्री सजूर्लिङ्गोक्तदेवतौ शुनायाँ ओषधीः सप्तविंशतिमनुष्टुभ ओषधिस्तुतिमा
थर्वणो भिषक्मुंचंतु बंधुर्द्वादशानारभ्याधीनामामा हिरण्यगर्भः कार्यात्रिष्टुभमभ्याव
र्तस्वो ष्णिगाग्नेय्यग्नेयजा गायत्रीषं त्रिष्टुबग्ने तव पावको ग्निराग्नेयः षड्जस्चं प्रथमे विष्टार
पङ्क्तीतिस्रः सतोबृहत्य उपरिष्टाज्ज्योतिः षष्ठ्याप्यायस्व गोतमः सोमी गायत्री त्रिष्टुबुष्णिह शिवं॰
आनेवत्सारस्तुम्यंतादृषे विरूपस्तिस्रो गायत्र्य आग्नेय्यः ॥१॥ मयिकुबाग्नेयी ब्रह्मा ॥२३॥

चतुर्भिरक्षरैरधिकेभवतीत्यर्थः २ ... अन्यनाक्षरे तु पादे पादपूरणार्थं क्षैप्रसंयोगे नैकाक्षरीभावान्

गायत्र्यादयः उत्कृतिपर्यंताः एकविंशतिशब्दाश्छंदसां संज्ञाः १ एते चाउदाहरणानि प्रागेव दर्शितानि १

अभिधीयंते १ अतिधृतिकृतिरिति वा पाठः २ संहितायां भवः संधिः क्षैप्रः संयोगो यं प्रकार वकार संयोगः। य एसंयोग इत्यपरे एकः

॥ॐ॥ अथ छंदांसि गायत्र्युष्णिगनुष्टुब्बृहती पङ्क्तिस्त्रिष्टुब्जगत्यतिजगती शक्वर्यतिशक्वर्यष्ट्यत्य

ष्टिधृत्यतिधृतयः कृतिप्रकृत्याकृतिविकृतिसंकृत्यभिकृत्युत्कृतयश्चतुर्विंशत्यक्षरादी

नि चतुरुत्तराण्यूनाधिकेनैकेन निचृद्भुरिजौ द्वाभ्यां विराट्स्वराजौ पादपूरणार्थं तु क्षैप्रसं

योगैकाक्षरीभावान्व्यूहेदाद्यं तु सप्तवर्गं पादविशेषास्संज्ञाविशेषास्तानन्तुक्रामन्तएवोदा

हरिष्यामो विराड्रूपा विराट्स्थाना स्वबह्नान्यपि त्रिष्टुभ एवैतुद्देशस्तत्र दशैकादशद्वादशा

क्षराणां वैराजत्रैष्टुभजागतानीति संज्ञा अनादेशे षडक्षराः पादाश्चतुष्पदाश्च ॥१॥ प्र

... अनेन प्रकारेण सर्वछंदसामुद्देशः एकद्विकक्रमेण ... नामपि स्वनाम्नैव संकीर्तनं। सैव संज्ञा ज्ञेया। यथा विराड्रूपादीनां

... त्रिष्टुभमेव। एवमितरेषां छंदसां ज्ञेयं। गायत्र्यादि जगतीसंते। ३ ... भवंति ३ ...

... नवत्वारिंशदक्षरायाः निचृत्संज्ञिकेत्वं। चत्वारिंशदक्षरा ... अनुक्रमणं कुर्वत एवा ३ इति शब्दः प्रकारः ३

... एकचत्वारिंशदक्षरायाः भुरिक्त्वं तस्मान्न दिवेदमर्थस्या ... पादकं ... हेतुः। अथैकाक्षरीभावोदाहरणानि।

३ तानन्तुक्रामन्त एवोदाहृतवंत इति पाठः ३

त्रयोविंशत्यक्षरा निचृद्गायत्री। पंचविंशत्यक्षरा भुरिग्गायत्री। एवमुष्णिगादिष्व कृतिपर्यंतं ज्ञेयं। द्वाविंशत्यक्षरा विराड्गायत्री। षड्विंशदक्षरा स्वराड्गायत्री। एवमुत्कृतिपर्यंते ... अनेनाधिकेन तु ...

समानस्थाने ... व्यवधाने ... तत्र श्रुतिः ... ।

अहेतुः ... पूर्वपरयोरित्यस्मिन्नधिकारे यः ... धिराङ्गुणः ...

प्रहताः प्र एतु ... परिमा ... अधिभुवं ... ते अवं ...

... एकादशाः ... एकाक्षरीभावः ... अक्षरभाव एकाक्ष ... भावः एतान्या ... दाहरणानि ...

अनु॰५

चतुर्विंशत्यक्षरं प्रथमं छंदः गायत्री। सा च त्रिपदा। त्रयः पादा यस्याः सा त्रिपदा। अस्या उदाहरणं समिधाग्निं॰। गायत्री

प्रथमश्छन्दस्त्रिपदा गायत्री पंचकाश्चत्वारः षट्कश्चैकश्चतुर्थश्चतुष्को वा पदपङ्क्तिः षट्सप्तै-

कादशा उष्णिग्गर्भा त्रयः सप्तकाः पादनिचृन्मध्यमः षट्कश्चेदतिनिचृद्द्वादशकश्चेद्यवमध्याय-

स्यास्तु षट्सप्तकाष्टकाः सा वर्द्धमाना विपरीता प्रतिष्ठा द्वौ षट्कौ सप्तकश्च ह्रसीयसी ॥२॥

द्वितीयमुष्णिक् त्रिपदाष्टौ द्वादशकश्चाद्यश्चेत्पुर उष्णिक् मध्यमश्चेत्ककुप्त्रैष्टुभजागतैश्च-

तुष्कैः ककुब्न्यंकुशिरैकादशिनोः परः षट्कस्तनुशिरा मध्ये चेत्पिपीलिकमध्या द्वौ पंचकौ

त्रयोष्टका अनुष्टुब्गर्भा चतुःसप्तकोष्णिगेव ॥३॥ तृतीयमनुष्टुप् चतुष्पादाथ पंच पंचकाः ॥

शिवं

अस्या उदाहरणमयं ते योनिः॰ येषामध्येतीति च१

अनुष्टुब्लिंगमधिकारः प्राग्बृहत्या अधिकारात्१

तृतीयमनुष्टुप्चपंचकेति पाठो भाष्ये

२४

पादविराडिस्यव क्रतिः यस्याएकादशाक्षरास्त्रयः पादाः अपञ्चत्रिंशदक्षर प्रथमतृतीयौ द्वादशकौ द्वितीयोष्टाक्षरः। इति दित्यनुवर्तते जागतावितिच।

ऋग्वेदे तव स्वादिष्ठादीत्युदाहरणं। ऋग्वेदे नाकस्मैधात्। यस्याः न्यंकुसारिणीति संज्ञा विहिता साउरोबृहती वास्कंधोग्रीवी वेत्येवं संज्ञा भवति

एकः पञ्चाक्षरः चोदा दशाक्षरे। अजीजनोहि। कृतिरनुष्टुप् ऋग्वेदेनाविद्मसानामहे।

षड्भस्त्वेकोमहापदपङ्क्तिः जागतावष्टकश्चेत्कृतिर्मध्येचेद्दष्टकः पिपीलिकमध्यानवमयोर्मध्ये

जागतः कौविराण्नववैराजंत्रयोदशौर्न्नष्टरूपादशकास्त्रयोविराडेकादशेकावा॥नाच

तुर्थेबृहतीन्तृतीयोद्वादशकश्चाद्यश्चेत्पुरस्ताद्बृहतीद्वितीयश्चेन्न्यंकुसारिण्युरोबृहती

स्कंधोग्रीवीवांत्यश्चेदुपरिष्टाद्बृहतीष्टिनोर्मध्येदशकौविष्टारबृहतीत्रिजागतोर्ध्वबृहती

त्रयोदशिनोर्मध्येष्टकः पिपीलिकमध्यानवकाष्टकैकादशाष्टिनोविषमपदाचतुर्ष्ववका

बृहत्येवा॥पा॥पंचमंपङ्क्तिः पंचपदाश्चचतुष्पादाविराड्दशकाश्चयुजौजागतौसतोबृह

विराट्पङ्क्तिः दशाक्षराश्चत्वारः पादाः। विराड्प्रकेदितिके चित्पङ्क्तिः अर्थात् प्रथमतृतीयावष्टाक्षरौ। उदा. यत्नेसोमदिवि

विराजैर्विराडितिपरेपङ्क्तिः।

पादाः स्वष्टाक्षरास्व। पङ्क्तिरित्यमधिकारः। कृत्रिष्टुबधिकारात्।

विराड्द्विकेदितिके चित् वैराजैर्विराडितिपरेपङ्क्ति॥ इतिपाठान्तरं।

तीयुजौ चेद्विपरीता द्यौ चेत्प्रस्तारपङ्क्तिरन्त्यौ चेदास्तारपङ्क्ती राद्यन्त्यौ चेत्संस्तारपङ्क्तिर्म
ध्यमौ चेद्विष्टारपङ्क्तिः ॥ ६ ॥ षष्ठं त्रिष्टुप् त्रैष्टुभपदा द्वौ तु जागतौ यस्याः सा जागते जगती त्रै
ष्टुभे त्रिष्टुब्वैराजौ जागतौ चाभिसारिणी नवकौ वैराजस्त्रैष्टुभश्च द्वौ वा वैराजौ नव
कस्त्रैष्टुभश्च विराट्स्थानैकादशिनस्त्रयोऽष्टकश्च विराड्रूपा द्वादशिनस्त्रयोऽष्टकश्च ज्यो
तिष्मती यतोऽष्टकस्ततो ज्योतिश्चत्वारोऽष्टका जागतश्च महाबृहती मध्ये जागतश्चेदेवम
न्याद्यौ दशकावष्टकास्त्रयः पङ्क्त्युत्तरा विराट्पूर्वा वा ॥ ७ ॥ जगती जागतपदा द्वि ॥

नस्त्रयःस्त्रौचद्वौमहास्ततोबृहत्यष्टकौसप्तकःषड्जोदशकोनवकश्चषडष्टकावामहापङ्क्ति

र्माध्यंदिनीयेवाजसनेयकेसर्वानुक्रमणिकैषाकृतिर्भगवतःकात्यायनस्यैषाकृति

र्भगवतःकात्यायनस्य॥८॥इतिकात्यायनविरचितायांसर्वानुक्रमण्यांपंचमोध्या

यःसमाप्तः॥ ॥श्रीमत्संवदष्टादशशताधिकत्रयोविंशतितमेब्देपौषमासेशुद्धपक्षेपौ

र्णमास्यांतिथौबुधवासरेश्रीवाराणसीवासीयपरशुरामेश्वरसमीपेत्र्यम्बंतरना

गरज्ञातीयगमदावादीययाज्ञिकदेवकृष्णसूनुनाकरुणाकृष्णेनलिखितमितिशि

वम्॥

शिवं॥

[illegible]

२५०

२६

नं: ५५०१